13/08/2024

13 Αυγούστου: Εορτάζει η Αγία Ευδοκία η Βασίλισσα

/ Βίοι Αγίων

Σήμερα, 13 Αυγούστου, η Εκκλησία εορτάζει την απόδοση της εορτής της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού και την ανακομιδή των λειψάνων του Οσίου Μαξίμου του Ομολογητού. Επίσης, τιμά τη μνήμη της Αγίας Ευδοκίας της Βασίλισσας.

Αγία Ευδοκία. Η φωτισμένη αυτοκράτειρα του Βυζαντίου

- *Γράφει ο Λάμπρος Σκόντζος, Θεολόγος*

Η εξουσία γενικά φθείρει και διαφθείρει. Χειρότερη απ' όλες η απολυταρχική εξουσία και ιδιαίτερα η βασιλική, η οποία σε παλιότερες εποχές, ήταν εστία διαφθοράς και ηθικής καταπτώσεως. Υπάρχουν όμως και οι εξαιρέσεις. Στο χιλιόχρονο Βυζάντιο, την χριστιανική Ρωμανία, οι αυτοκρατορικοί οίκοι ανάδειξαν, πέρα από την όποια κατάπτωση και μια πληθώρα αγίων ανάκτων, ανδρών και

γυναικών, οι οποίοι λαμπρύνουν το αγιολογικό στερέωμα της Εκκλησία μας. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η αγία Ευδοκία, η αυτοκράτειρα και φιλόσοφος, η οποία προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στο κράτος, την Εκκλησία και τον πολιτισμό.

Γεννήθηκε το 401 στην Αθήνα και ήταν κόρη του ονομαστού φιλοσόφου και καθηγητή της ρητορικής, Λεοντίου. Το αρχικό όνομά της ήταν Αθηναΐς. Τόσο ο πατέρας της, όσο και η ίδια ήταν εθνική στο θρήσκευμα (ειδωλολάτρισσα). Ο πατέρας της φρόντισε να της δώσει αξιόλογη μόρφωση και παιδεία. Σπούδασε φιλοσοφία και φιλολογία. Ιδιαίτερα μελέτησε τον Όμηρο, τον Λυσία και τον Δημοσθένη. Σπούδασε επίσης αστρονομία και γεωμετρία. Κυρίως ασχολήθηκε με την νεοπλατωνική φιλοσοφία, η οποία μεσουρανούσε την εποχή εκείνη. Η ίδια ήταν στολισμένη με ευγένεια αισθημάτων και ψυχικό μεγαλείο. Επίσης διέθετε σπάνια σωματική ομορφιά.

Όταν έγινε 20 ετών, πέθανε ο πατέρας της και τότε τα αδέλφια της προσπάθησαν να της αρπάξουν το μερίδιό της από την μεγάλη πατρική τους περιουσία. Φαίνεται πως δεν μπόρεσε να δικαιωθεί από τα αθηναϊκά δικαστήρια και γι’ αυτό κατέφυγε στη Βασιλεύουσα, περί το 420 ή το 421. Ζήτησε ακρόαση από την Αυγούστα Πουλχερία (μετέπειτα αγία της Εκκλησίας μας), η οποία επιτρόπευε τον ανήλικο αδελφό της Θεοδόσιο Β΄ (408-450). Η καλοσυνάτη και ταπεινή βασίλισσα δέχτηκε την Αθηναΐδα και άκουσε το πρόβλημά της και της υποσχέθηκε λύση.

Αλλά την εποχή εκείνη η Πουλχερία αναζητούσε την κατάλληλη σύζυγο για τον αδελφό της. Διείδε στο πρόσωπο της ωραιότατης, ευφυούς και καλλιεργημένης Αθηναΐδας την ιδανική σύζυγο για το Θεοδόσιο και μια ικανή βασίλισσα για το κράτος. Της πρότεινε και εκείνη δέχτηκε. Αλλά υπήρχε ένα σοβαρό εμπόδιο, έπρεπε να βαπτισθεί και να γίνει χριστιανή.

Η Αθηναΐδα δέχτηκε, κατηχήθηκε και βαπτίστηκε, παίρνοντας το όνομα Ευδοκία. Το 421 έγινε ο γάμος της με το Θεοδόσιο και ένα χρόνο αργότερα, το 422 ονομάστηκε Αυγούστα, αφού γέννησε την πρώτη της κόρη, την Ευδοξία.

Όπως είναι γνωστό από την ιστορία, ο Θεοδόσιος είχε περιορισμένες διοικητικές ικανότητες και ασθενή χαρακτήρα. Έτσι, στην ουσία, την εξουσία είχαν στα χέρια τους οι δυναμικές γυναίκες, η αδελφή του Πουλχερία και η σύζυγός του Ευδοκία. Η μεν Πουλχερία είχε επωμισθεί με τα διοικητικά, η δε Ευδοξία με τα πνευματικά.

Η Ευδοκία ήταν φορέας της ελληνικής παιδείας και του πολιτισμού. Σκέφτηκε λοιπόν να μεταλαμπαδεύσει τον ελληνικό πολιτισμό και τα γράμματα από την Αθήνα στην Κωνσταντινούπολη, το κέντρο του τότε κόσμου. Να αναδείξει την ελληνική γλώσσα ως επίσημη γλώσσα της διοίκησης, της παιδείας και της

δικαιοσύνης. Να ιδρύσει εκπαιδευτικά ιδρύματα, όπου θα διδάσκονται οι επιστήμες και θα καλλιεργείται η φιλοσοφία και οι καλές τέχνες. Άλλωστε η ευφυής εκείνη γυναίκα έβλεπε πως η άλλοτε λαμπρά κοιτίδα του πολιτισμού και της παιδείας, η Αθήνα παρήκμαζε ραγδαία και έπρεπε η πολιτισμική της κληρονομία να μεταφερθεί αλλού, στο κέντρο της απέραντης αυτοκρατορίας, στην Βασιλεύουσα, όπου θα είχε, και όπως είχε, την αρωγή του κράτους.

Έτσι στα 425 ίδρυσε στην Κωνσταντινούπολη το περίφημο Πανδιδακτήριο, όπου διδάσκονταν όλες οι επιστήμες της εποχής. Καθιερώθηκε η ελληνική γλώσσα, ως

γλώσσα διδασκαλίας και χωρίστηκε το πρόγραμμα σπουδών σε δεκαπέντε έδρες για την σπουδή της ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας, δεκατρείς για την σπουδή της λατινικής γλώσσας και φιλολογίας και μια έδρα φιλοσοφίας. Είναι το πρώτο πανεπιστήμιο της ιστορίας στον κόσμο.

Επίσης κατόρθωσε και παραμέρισε την λατινική γλώσσα και προώθησε την ελληνική στη δικαιοσύνη. Ακόμα προώθησε την ελληνική και στη διοίκηση. Στις μέρες της άρχισαν να καταγράφονται οι νομικές διατάξεις στα ελληνικά, όπως και οι πράξεις της διοίκησης.

Η πρώην παγανίστρια Ευδοκία είδε τη μεγάλη αξία της χριστιανικής πίστεως, συγκρίνοντάς την με την παχυλή ειδωλολατρία, η οποία ακόμη είχε κάποιες αντιστάσεις, λίγο πριν την πλήρη κατάρρευσή της. Γι’ αυτό και υποστήριξε την Εκκλησία στο ιεραποστολικό της έργο. Η ίδια ζούσε με πίστη και ευλάβεια και δεν την άγγιξε η διαφθορά των παλατιανών.

Το 437 πάντρεψε την κόρη της Ευδοξία με τον αυτοκράτορα της Δύσεως Ουαλεντιανό Γ΄ (419-455). Κατόπιν αποφάσισε να πραγματοποιήσει το όνειρό της, να πάει στους Αγίους Τόπους να προσκυνήσει τα εκεί Ιερά Προσκυνήματα. Έμεινε δύο χρόνια, προσευχόμενη και κτίζοντας και ανακαινίζοντας σπουδαία έργα. Το 439, επιστρέφοντας, πέρασε από την Αντιόχεια, όπου εξέφρασε την περηφάνια της για την ελληνική της καταγωγή. Μάλιστα έπεισε τον αυτοκράτορα να ανεγείρει διάφορα κοινωφελή έργα στη μεγάλη πόλη.

Στα τέλη του 439 επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη. Με δική της πρωτοβουλία ανέβηκε στο αξίωμα του υπάρχου ο έπαρχος Κύρος. Αυτό όμως δεν άρεσε στον αντίζηλό του ευνούχο Χρυσάφιο. Ο πανούργος αυτός άνθρωπος έπεισε και έστρεψε το Θεοδόσιο ενάντια στην Ευδοκία. Για να διαρρήξει τις σχέσεις της με το Θεοδόσιο, την συκοφάντησε ότι δήθεν διατηρούσε ερωτική σχέση με τον παλατιανό αξιωματούχο Παυλίνο. Δυστυχώς ο Θεοδόσιος πίστεψε τις συκοφαντίες, διέταξε τη θανάτωση του Παυλίνου και έριξε σε δυσμένεια την Ευδοκία. Επίσης

στράφηκε εναντίον της και η Πουλχερία.

Μετά από αυτή την κατάσταση, κατάλαβε ότι η παραμονή της στην Βασιλεύουσα ήταν αδύνατη. Γι’ αυτό, το 443, αποφάσισε να φύγει και πάλι για τους Αγίους Τόπους. Παρέμεινε εκεί ως το θάνατό της. Δεν επέστρεψε ποτέ στην Κωνσταντινούπολη, ούτε μετά το θάνατο του Θεοδοσίου (450). Επιδόθηκε στην προσευχή, τη νηστεία και την πνευματική περισυλλογή. Ανήγειρε με δικά της χρήματα ναούς, Μονές και πολλά φιλανθρωπικά ιδρύματα. Αφιερώθηκε στην ανάγνωση των Γραφών και των πατερικών κειμένων. Συναναστράφηκε με αγίους και ασκητές. Όμως, χωρίς να το συνειδητοποιήσει, παρασύρθηκε προσωρινά από κάποιους μονοφυσιτικούς κύκλους. Αλλά με τη βοήθεια δύο επιφανών μοναχών, του Συμεών Στυλίτου και του Μεγάλου Ενθυμίου μεταστράφηκε στην Ορθοδοξία. Κοιμήθηκε ειρηνικά το 460.

Η Ευδοκία συνέγραψε πολλά και αξιόλογα έργα, από τα οποία τα περισσότερα δυστυχώς δεν διασώθηκαν. Από τα σωζόμενα ξεχωρίζουν υπέροχοι στίχοι στη νίκη του Θεοδοσίου Β΄ εναντίον των Περσών, παράφραση της Οκτατεύχου και των προφητών Ζαχαρία και Δανιήλ, καθώς και τρία βιβλία του αγίου Κυπριανού Αντιοχείας (πρώην μάγου) σε έμμετρους ομηρικούς στίχους.

Η μνήμη της τιμάται στις 13 Αυγούστου.